

Povestea lui Harap-Alb

de Ion Creangă

Tema și viziunea despre lume

I. Introducere	
a. Context	Povestea lui Harap-Alb este un basm cult, publicat în revista „Convorbiri literare”, în anul 1877. Este o creație complexă care depășește modelul basmului tradițional printr-o serie de elemente ce evidențiază originalitatea scriitorului prin umanizarea fantasticului, individualizarea personajelor, supralicitarea procedurii triplicării, umorul și specificul limbajului. Însă, asemenea basmului popular, pune în evidență idealul de dreptate și de adevăr, fiind o „ogîndire... a vieții în moduri fabuloase”. (G. Călinescu, <i>Estetica basmului</i>)
b. Ipoteză	(C1) Evidențierea a două trăsături care fac posibilă încadrarea textului narativ studiat într-o orientare/periodă literară, într-un curent cultural/literar sau într-o orientare tematică.
II. Argumentare	
C1	
Specia basmului cult	Basmul cult este o specie narativă pluriepisodică ce implică fabulosul, cu numeroase personaje purtătoare a unor valori simbolice, ce întruchipează Binele și Răul în diversele lor ipostaze. Acțiunea basmului înfățișează parcurgerea drumului maturizării de către erou. Conflictul dintre cele două valori se încheie prin victoria forțelor binelui, ilustrând idealul umanității.
Epoca marilor clasici	Povestea lui Harap-Alb , considerată o „sinteză a basmului românesc” (Nicolae Ciobanu), se dezvoltă pe un tipar narativ tradițional, particularizat prin intervențiile autorului cult. Autorul se încadrează în epoca marilor clasici, deoarece consolidează genul epic în literatura română și exploatează predilecția spre fabulosul popular caracteristică romantismului. O primă trăsătură a basmului este prezența unor elementele de compoziție tipice: clișee compoziționale/ formule specifice, procedeul triplicării, cifre și obiecte magice. Clișeele compoziționale/ formulele tipice sunt convenții care marchează intrarea și ieșirea în universul fabulos. Fuziunea dintre real și fabulos se realizează încă din incipit deoarece naratorul inovează formula inițială și pune povestea pe seama spuselor cuiva „Amu cică era odată într-o țară un crai, care avea trei feciori”, eliminând negarea sugerată de formula populară „A fost odată ca niciodată”. Formula finală include o comparație între cele două lumi, realul și fabulosul și o nuanță ironică „Și a ținut veselie ani întregi, și acum mai ține încă; cine se duce acolo bea și mănâncă. Iar pe la noi, cine are bani bea și mănâncă, iară cine nu, se uită și rabdă”. O altă trăsătură a basmului este triplicarea. Creangă supralicitează această tehnică narativă, eroul fiind supus nu doar la trei probe, ci la nouă probe impuse de personajele cu rol inițiativ: Spânul, Împăratul Roș și fata împăratului Roș. Dacă primele două serii sunt o consecință a încălcării sfatului părintesc „să te ferești de omul roș, iar mai ales de omul spân”, ultimele sunt benefice, deoarece presupun procurarea obiectelor magice necesare învierii „trei smicele de măr dulce”, „apă vie și apă moartă”.
	(C2) Prezentarea a două episoade/citate/secvențe relevante pentru tema și viziunea despre lume din textul narativ studiat

<p>C2 Titlul+tema</p> <p>3 Ipostaze</p> <p>Motive specifice</p> <p>Scena fântânii</p> <p>Scena demascării</p>	<p>Titlul sugerează tema basmului maturizarea mezinului craiului. Eroul parcurge o aventură eroică imaginară, un drum al inițierii necesar pentru a deveni împărat. Numele personajului reflectă condiția duală de rob, slugă (Harap – „sclav negru”), dar și condiția nobilă și puritatea caracterului (Alb). Dacă basmul popular pune accentul pe tema confruntării dintre Bine și Rău, în cel cult se accentuează schimbarea statutului social și spiritual, ceea ce conferă textului caracter de Bildungsroman.</p> <p>Motivele narrative specifice sunt superioritatea mezinului, călătoria, supunerea prin vicleșug, probele, demascarea răufăcătorului, pedeapsa, căsătoria.</p> <p>Două episoade care susțin tema sunt supunerea prin vicleșug și demascarea răufăcătorului, motive narrative care marchează începutul și sfârșitul inițierii feciorului de crai.</p> <p>În episodul coborării în fântână, naivitatea tânărului face posibilă supunerea prin vicleșug. Antagonistul (Spânul) îl închide pe tânăr într-o fântână și îi cere, pentru a-l lăsa în viață, să facă schimb de identitate, să devină robul lui și să jure „pe ascuțișul paloșului” (sugestie al codului de conduită cavalerescă) să-i dea ascultare întru toate „până când va muri și iar va învia”. Spânul îi dă o nouă identitate și prin condiționarea paradoxală oferă și un mod fabulos de a se elibera de jurământ.</p> <p>O a doua scenă semnificativă este demascarea și pedepsirea Spânului. La întoarcerea la curtea lui Verde-Împărat, fata Împăratului Roș dezvăluie adevărata identitate a Spânului. Acesta crede că Harap-Alb a divulgat secretul și îi taie capul. De fapt, răutatea antagonistului îl dezleagă pe erou de jurământul făcut, semn că inițierea este încheiată. Eroul este înviat de fată cu ajutorul obiectelor magice pe care el însuși le procurase. Spânul este ucis de calul năzdrăvan, animalul credincios, iar Harap-Alb devine împărat și se căsătorește cu fata Împăratului Roș.</p>
	<p>(C3) ilustrarea a patru elemente de structură, de compoziție și de limbaj ale textului narativ studiat, semnificative pentru prezentarea temei și a viziunii despre lume (de exemplu: <i>acțiune, conflict, relații temporale și spațiale, construcția subiectului, perspectivă narativă, modalități de caracterizare a personajelor, registre stilistice</i> etc.)</p>
<p>C3 Subiectul</p> <p>Incipitul</p> <p>Tehnica Perspectiva narativă</p>	<p>Subiectul basmului urmărește modul în care personajul principal, Harap-Alb, parcurge un drum al inițierii, la finalul căruia devine împărat, adică trece într-un plan superior al existenței sociale și spirituale, ceea ce oferă textului de Bildungsroman.</p> <p>Cele trei ipostaze ale protagonistului corespund, în plan compozițional, unui tipar narativ ce marchează drumul inițiativ: „fiul craiului” – ipostaza inițială a neinițiatului, a naivului; „Harap-Alb” – ipostaza novicelui aflat în proces de inițiere; ipostaza finală a împăratului ipostaza inițiatului.</p> <p>Incipitul include atât formula specifică ce marchează intrarea în fabulos, cât și coordonatele spațio-temporale vagi „Amu cică era odată într-o țară un crai, care avea trei feciori”. Acțiunea începe la „o margine a pământului” „odată” și se termină la cealaltă margine a pământului, după parcurgerea unui labirint al probelor, cu o nuntă care „și acum mai ține încă”. Sub semnul circularității spațiale și al prezentului continuu, basmul devine o lume în care lectorul poate să evadeze oricând.</p> <p>Acțiunea se desfășoară cronologic, fiind folosite tehnica linearității și a înlănțuirii secvențelor narrative după tiparul stereotip al basmului (situația inițială, elementul perturbator, încercarea de restabilire a echilibrului și restabilirea echilibrului) care se suprapune peste momentele subiectului literar. Perspectiva narativă îi este atribuită unui narator omniscient și omniprezent, care intervine</p>

adesea prin comentarii sau reflecții caracterizate prin umor sau oralitate. Narațiunea la persoana a III-a alternează cu dialogul unor personaje ce reiau limbajul țăranilor din Humulești marcat de regionalisme, ironii și expresii poznașe. Scopul relatării este mai puțin didactic și mai mult de delectare: „Dar ce-mi pasă mie? Eu sunt dator să vă spun povestea și vă rog să m-ascultați”.

Situația inițială (expozițiunea) prezintă o stare de echilibru: un crai avea trei feciori, iar în alt capăt de lume, fratele său mai mare, Verde-Împărat, avea trei fete.

Tulburarea echilibrului (intriga) are drept cauză o lipsă relevantă de scrisoarea lui Verde-Împărat: absența moștenitorului pe linie masculină (motivul împăratului fără urmași). Craiul este rugat de fratele său să i-l trimită „pe cel mai vrednic dintre nepoți”, ca să-i urmeze la tron. Vrednicia trebuie însă dovedită prin trecerea mai multor serii de probe.

Acțiunea de recuperare a echilibrului (desfășurarea acțiunii) cuprinde mai multe episoade, în succesiunea motivelor narrative ale basmului.

Căutarea eroului se concretizează prin încercarea la care își supune craiul pe cei trei fii: se îmbracă în piele de urs și iese fiecăruia în față de sub un pod. Doar mezinul este cel care trece această probă a curajului (motivul superiorității mezinului), după o etapă pregătitoare, în care este ajutat de Sfânta Duminică, personaj adjuvant, care îl răsplătește pentru bunătatea lui.

Întrucât a depășit proba podului, simbol al trecerii spre o altă etapă a vieții, de la spațiul securizant al curții împărătești, la lumea plină de pericole, tatăl continuă inițierea mezinului și îl sfătuiește să se ferească de omul spân și de omul roș (motivul interdicției) și îi dăruiește pielea de urs.

În naivitatea sa, fiul craiului se rătăcește în pădurea labirint, crede că se află în „țara spânilor” și își ia drept slugă și călăuză un spân, încălcând sfatul părintesc.

Coborârea fiului de crai în fântână reprezintă o secvență narativă importantă, deoarece înșelătoria Spânului marchează evoluția conflictului. Naivitatea este sancționată prin pierderea însemnelor originii și a dreptului de a deveni împărat. „Spânul pune mâna pe cartea, pe banii și pe armele fiului de crai”. Spânul îi fură identitatea, îl transformă în rob, îi dă numele de Harap-Alb și îi trasează un nou proiect existențial.

Spânul are rolul de inițiator, de rău necesar și îl va supune pe Harap-Alb la probe dificile, în care va dobândi calitățile morale necesare unui viitor împărat: înțelepciune, curaj, bunătate. Probele la care îl supune sunt aducerea „sălăților” din Grădina Ursului, a pielii de cerb bătută cu nestemate și pe fata Împăratului Roș.

Primele două probe sunt trecute cu ajutorul obiectelor magice de la Sfânta Duminică. Însă a treia probă cuprinde o serie de mai multe probe (triplicarea), reprezintă o etapă mai complexă a inițierii și necesită mai multe personaje adjuvante (ajutătoare). Pe drumul spre Împăratul Roș, crăiasa furnicilor și crăiasa albinelor îi dăruiesc câte o aripă drept răsplată pentru că a ajutat micile vietăți. Își face prieteni cinci tovarăși cu puteri supranaturale Gerilă, Flămânzilă, Setilă, Ochilă și Păsări-Lăți-Lungilă, care îl însoțesc pentru că a fost prietenos cu ei.

Datorită acestor personaje himerice, donatori și adjuvanți, protagonistul dobândește resursele necesare probelor la care Împăratul Roș va supune ceata de pețitori: casa de aramă înroșită în foc, ospățul pantagruelic și alegerea macului de nisip.

	<p>Probele finale sunt ale fetei care se metamorphozează în pasăre și se ascunde după lună, se dedublează pentru ca Harap-Alb să distingă esența de aparență (motivul dublului) și îl trimite să aducă „trei smicele de măr dulce și apă vie și apă moartă”, obiecte magice necesare învierii protagonistului.</p> <p>Punctul culminant este reprezentat de demascarea Spânului de către fată. Furios, acesta îl ucide pe erou, dezlegându-l astfel de jurământ. Spre deosebire de basmul popular, acțiunea reparatorie nu este realizată de protagonist, ci de calul acestuia care are puteri supranaturale „Și odată mi ți-l înșfacă cu dinții de cap, zboară cu dânsul în înaltul cerului, și apoi, dându-i drumul de-acolo, se face Spânul până jos praf și pulbere”. Învierea eroului se realizează cu ajutorul obiectelor magice și are semnificația morții inițiatice.</p> <p>Deznodământul constă în refacerea echilibrului și răsplata eroului. El intră în posesia paloșului și primește recompensa: căsătoria cu fata Împăratului Roș și împărăția, evenimente esențiale ce confirmă maturizarea.</p> <p>Conflictul reprezentat de lupta dintre Bine și Rău se soluționează prin victoria forțelor Binelui, element comun cu basmul popular.</p>
III. Concluzie Reafirmarea ipotezei	<p>Ca și alte basme, <i>Povestea lui Harap – Alb</i> valorifică tema confruntării dintre bine și rău. Particularitatea viziunii autorului cult constă, însă, în acest basm, în relativizarea perspectivei asupra noțiunii de bine și de rău, simbolizate prin două personaje care se situează mai mult în sferă realistă decât în lumea fantastică. Ca și în viața reală, pare a spune naratorul, devenit complice al cititorului, limitele dintre cele două noțiuni antitetice se șterg adesea, provocându-l pe omul obișnuit să descopere complexitatea unei existențe în care el însuși e un erou.</p>